

Antonio Negri

Keynes och den kapitalistiska teorin om staten

Det förefaller självklart att anta att händelserna 1917 inte hade någon inverkan på det som skedde 1929.¹ Men bakom självklarheten i detta påstående återfinns en sammanhängande struktur av historiska förhållanden som, om vi lyckas blottlägga dem, ger 1929 års ekonomiska kris en bredare förklaring, även om de inte kan förklara den fullt ut. Å ena sidan var krisen ett direkt resultat av det amerikanska ekonomiska systemets natur, å andra sidan hade systemets inre

motsättningar, som var i tilltagande alltsedan seklets början, förstärkts av 1920-talets massproduktion vilken var ett resultat av arbetarklassens tilltagande inflytande – på såväl facklig som politisk nivå – inom de enskilda kapitalistiska länderna. Ytterligare en orsak till att krisen fick så snabb internationell spridning var den rädsla av instabiliteter i handelsförbindelserna som krig, fred, revolution och kontrarevolution hade skapat.² Även kapitalistiska tolkningar

---

1. De händelser som här avses är den ryska revolutionen 1917 och den internationella börskraschen 1929. Red anm.

2. För denna och många andra aspekter av den ekonomiska analysen av 1930 års kris följer jag de forskningsresultat som framläggs i Heinz Wolfgang Arendt, *The Economic Lessons of the Nineteenth-Thirties* (1963).

av krisen erkänner denna orsakskedja – åtminstone på den politiska nivån, där 1917 ses som en av orsakerna i egenskap av det hägrande potentiella alternativ som det representerar.³

Som en yttre förklaring kan denna sägas vara så god som någon. Keynes uppgift var att försöka få denna förklaring att fungera i en analys av krisen och på så sätt vetenskapliggöra den. Ett fortgående problem får äntligen sin lösning, pådrivet av krisens vedermodor:

Även om Keynes gjorde mycket för depressionen, råder det inget tvivel om att depressionen också gjorde mycket för Keynes. Den tillhandahöll utmaningar, dramatik och experimentell bekräftelse. Han gick in i det som det slags man som kan förväntas omfamna den Allmänna teorin [General Theory] om han bara fick den förklarad för sig.

Utifrån tidigare dokument kan man inte säga mer. Innan det hela var över skulle han träda fram med priset i sin hand – tankesystemet för vilket han kommer att bli ihågkommen.⁴

Faktum är att de individuella faktorerna som Keynes hade identifierat i sin analys nu fick sin dialektiska funktion

avslöjad. Men vilka var då de faktorer som Keynes menade låg bakom 1929 års ekonomiska kris? Framväxten av ett utbudsöverskott som direkt påverkade nettoinvesteringarna och sänkte investeringsnivån, ledde till lägre värden på kurvan för kapitalets gränseffektivitet. Detta säger oss att vi bara kan förstå det specifika hos 1929 års kris om vi förstår villkoren för den ekonomiska utvecklingen under 1920-talet. Ett decennium då utbudsbasens breddning (till följd av krigsindustrins produktionsomställning, via teknologiska landvinningar och en extraordinär ökning av arbetskraftens produktivitet, samt via produktionsökningen av kapitalvaror) inte åtföljdes av en förändring i förhållandet mellan tillgång och efterfrågan. Dåtids politiska klass höll under perioden dygdigt fast vid föreställningar om »finanssiell försiktighet«, vilket inte var något annat än en ohyfsad fasad för en tvättäkta konservatism. De vägrade acceptera att den omfattande utbudsökningen borde mötas av en motsvarande ökning av efterfrågan – i själva verket ansträngde de sig till det yttersta för att finna och försvara politiska garantier för utbudets självständighet. Samtidigt bemöttes kapitalets tilltagande socialise-

3. Vikten av detta för ett amerikanskt samhället i djup ekonomisk kris finns väl dokumenterat i Arthur M Schlesinger, Jr, *The Crisis of the Old Order 1919-1933* (1957) samt i Mario Einaudi, *La rivoluzione di Roosevelt* (1959), s 51 och 90 (på engelska *The Roosevelt Revolution*, 1959). Viktiga fakta finns också citerade av Peter G Filene, *Americans and the Soviet Experiment 1917-1933* (1967).

4. Paul A Samuelson, »The General Theory«, i Robert Lekachman (red), *Keynes General Theory* (1964), s 329.

ring med omdömeslösa krav på politiskt oberoende för kapitalet. Och nu, sammanfattar Keynes, får vi betala priset för vår brist på förståelse.⁵

Detta är ursprunget till den *Allmänna teorin*, Keynes politiska manifest. Det är ett konservativt politiskt manifest präglad av nedstämdhet och oro inför en osäker framtid vilket paradoxalt nog kom att få en revolutionerande effekt på den kapitalistiska ekonomin i stort. Det har sagts att »visionen av kapitalismen som ett system som alltid står i riskzonen för att förfalla till stagnation ... tränger igenom och på sätt och vis dominerar den *Allmänna teorin*«⁶. Detta är sant i så måtto att den överhängande krisen förstås som ett politiskt faktum, vilket Keynes även gjorde, och motsatte sig den, i syfte att förändra den. I den *Allmänna teorin* har han ett polemiskt förhållande till teorier om ekonomisk stagnation, vilket medför att ett kapitalistiskt öde som igår uppfattades som oundvikligt i dag är oacceptabelt, om det ska finnas något hopp om att syste-

met ska kunna överleva. Att referera till »efterfrågan« innebär att man refererar till arbetarklassen, till en massrörelse som har funnit en politisk identitet, till möjligheterna för uppror och omstörtning av systemet. Men Keynes är en insiktsfull och intelligent konservativ som förbereder sig inför den strid som skall komma. Det är utifrån denna, ur desperation födda, spänning som den politiska viljan får styrkan att erbjuda sig själv som ett komplett och systematiskt ideologiskt förslag. I detta resonemang ligger den keynesianska ideologins nödvändighet.

Redan i de inledande avsnitten av den *Allmänna teorin* kan man se hur förhållandet till framtiden får en väsentlig position i Keynes analys av kapitalets inre funktionssätt. Begreppet förväntningar förenar nuet med framtiden i bemärkelsen att förväntningar har ett direkt inflytande på sysselsättningsnivån, i den utsträckning som de har en direkt påverkan för att bestämma nivån på kapitalets gränseffektivitet.⁷ Fram till den-

5. Se John Maynard Keynes, *The General Theory of Employment, Interest and Money* (1936) och särskilt s 99-104, 218-20 och 322-25. [När det gäller sidhänvisningar används i denna översättning den engelska originalutgåvan. Vid längre citat används den svenska översättningen, *Allmän teori om sysselsättning, ränta och pengar* (1993). Övers anm.] Lägg märke till att så tidigt som den 10 Maj 1930 varnade Keynes för allvaret i situationen i en artikel för tidskriften *Nation*. »Faktum är – ett faktum som ännu inte erkänts av den allmänna opinionen – att vi nu befinner oss i en djup internationell lågkonjunktur som kommer att gå till historien som en av de värsta. För att ta oss ur en depression av denna rang är inte de passiva förändringarna i banktaxeringen lösningen, vad vi behöver är en bestämd och aktiv politik.« (Citerad ur Roy Harrods, *The Life of John Maynard Keynes*, 1969, s 398).

6. Paul M Sweezy, »The First Quarter Century«, i Robert Lekachman, s 307.

7. Se *The General Theory...*, s 46-51 och 135-46.

na punkt håller sig Keynes till de klassiska ekonomerna. Idag ser emellertid situationen annorlunda ut: de förväntningar som måste baseras på entreprenörernas förtroende för att skapa några positiva värden har satts ur spel av ett spektrum av okontrollerbara risker – och detta i tider då toleransutrymmet för osäkerhet är litet, eftersom kapitalets organiska sammansättning⁸ är hög. Krisen förstörde den tro på och visshet om framtiden som tidigare fanns, den omintetgjorde den inom kapitalet fundamentala konvention som säger att resultat och konsekvenser måste motsvara förväntningarna. Således blir Keynes första åtgärd att göra slut på rädslan inför framtiden. Framtiden måste fixeras vid nuet. Konventionen måste upprätthållas.

Här har vi vår första precisa definition av interventionismen. Det handlar inte längre om politisk lämplighet, utan om en teknisk nödvändighet; det handlar inte längre bara om att notera den ekonomiska utvecklingens socialisering utan mer om att etablera referenspunk-

ter för utvecklingens form och rytm.⁹ Investeringsriskerna måste elimineras, eller åtminstone reduceras till vad konventionen tillåter, och staten måste ta på sig rollen som garant för denna grundläggande ekonomiska konvention. Staten måste försvara nuet mot framtiden. Om det enda sättet att göra detta medför ett planläggande av framtiden utifrån nuet, det vill säga en planering av framtiden utifrån nuvarande förväntningar, måste staten utöka sin interventionssfär till att omfatta rollen som planerare. Detta medför i sin tur att den ekonomiska samhällssfären inkorporeras i den juridiska.¹⁰ I en sådan intervention kommer staten att agera utifrån ett normsystem och diktera utvecklingen. Den kommer inte att garantera eller förutsäga framtida händelser, men den kommer att garantera konventionens giltighet. Staten kommer att projicera nuets visshet på framtiden. Detta är det första steget, ett första sammanförande av kapitalets produktiva och politiskt härskande klasser. Även om detta sammanförande ännu är indirekt är det

8. I Marx ekonomiska teoribildning skiljer han mellan det konstanta kapitalet (maskiner, byggnader, råvaror etc) och det variabla kapitalet (arbetskraften). I den kapitalistiska ekonomin tenderar det konstanta kapitalet växa i förhållande till den samlade mängden kapital. Detta förhållande kallade Marx för kapitalets organiska sammansättning. Red anm.

9. Med koppling till detta gör W. B. Reddaway en briljant analys av hur staten förs in i och blir en komponent i den keynesianska analysen. Reddaways analys är briljant för att den betonar statens inre och »strukturella« karaktär. (Se hans »Keynesian Analysis and a Managed Economy«, i Robert Lekachman). Som vi skall se är det här som definitionen av den nya statsformen börjar bli beroende av den keynesianska analysen.

10. I *Le plan comme mythe* (1965) har Georges Burdeau framfört den kanske bästa analysen av hur framtiden inkorporeras eller absorberas med nuet inom den ekonomiska planeringen.

yterst nödvändigt. I själva verket är systemet inte längre beroende av entreprenörsandan, utan av förmågan till frigörelse från rädslan inför framtiden. Statens rättsliga grundval står och faller med förmågan till en sådan frigörelse.

Keynes referensram – som uppenbarligen är klassgrundad – utgörs av ett försvar mot framtiden, en påträngande önskan att göra de kapitalistiska maktförhållandena motståndskraftiga mot framtiden. Det är ett annat sätt att säga det som redan framförts vid kritiken av Says lag¹¹. Här tillförs dock situationen – som ett förhållande med nya variabler, vilka vetenskapen har till uppgift att undersöka och förstå – på grund av krisen en ny dramatisk brådska. Vilken är denna »framtid« som Keynes är så angelägen om att ställa till svars? Återigen är det katastrofen, en katastrof som hem söker honom och hans likar; det »katastrofens parti« som han ser uppenbaras i arbetarklassens levande skepnad. Detta sätter Keynes berömda uttryck, som så ofta upprepats som en ytlig kvickhet, i ny dager – »På lång sikt är vi alla döda« (»In the long run, we are all dead«). I detta sammanhang låter det mer som en föraning om den egna klassens öde. Vi borde förstå Keynes ofta kritiserade slutsamhet att leda tillbaka hela sin ana-

lys på statiska parametrar som ytterligare ett försök att omintetgöra en rad katastrofala möjligheter; att omöjliggöra framtiden genom att tänja ut nuet.

Även här måste Keynes projekt att rekonstruera kapitalismen ta hänsyn till arbetarklassens kamp. Konfronterad med detta faktum tvingas en fördjupning av hans analys fram. Ett tillägg till definitionen av interventionism görs: här förstås staten som det produktiva kapitalets kollektiva representant.¹² Specifika politiska nödvändigheter gjorde att Keynes drog denna slutsats. Redan i analysen av förväntningar hade Keynes identifierat en rad strukturella faktorer som (tillsammans med patologiska faktorer som exempelvis spekulation) vore ansvariga om systemet föll, exempelvis konkurrensmönstrets betingelser, felaktiga förutsägelser av förväntningar och så vidare. Det räcker inte att avlägsna dessa patologiska faktorer genom lagregleringar, såväl de strukturella som de patologiska orsakerna måste de facto avlägsnas. I alla händelser kunde de inte tillåtas hota systemets framtida existens: »För min egen del är jag numera en smula skeptisk i fråga om utsikterna för en enbart monetär politik som inriktar sig på att påverka räntefoten. Jag väntar mig att

11. Says lag postulerar att utbudet, i en ekonomi där det råder fri konkurrens, skapar sin egen efterfrågan. Detta kritiserades och ogiltigförklarades under Keynes egen tid. Says lag är uppkallad efter ekonomen Jean-Baptiste Say (1764–1834). Red anm.

12. Helt korrekt noterar W. B. Reddaway hur internaliseringen av staten i det ekonomiska livet främst sker investeringsvägen. I förlängningen är dess funktion direkt producerande. Se hans essä »Keynesian Analysis...«.

staten ... skall överta en växande del av ansvaret för att direkt organisera investeringsverksamheten.«¹³ Mer djupgående och helgjutna garantier för framtiden är nödvändiga. Juridiska och indirekta former av statsingripanden är inte tillräckliga. Statliga garantier för upprätthållandet av den fundamentala ekonomiska konventionen förslår inte. Här krävs något annat. Själva staten måste bli en ekonomisk struktur och i egenskap av detta, även ett produktivt subjekt. Staten måste förvandlas till en ekonomisk smältdegel i vilken all ekonomisk aktivitet rörs ner. Detta är ett stort steg framåt för Keynes. Som Marx säger: »I den mån industrikapitalet lägger under sig den samhälleliga produktionen, revolutioneras arbetsprocessens teknik och samhälleliga organisation och därmed också samhällets ekonomiskt-historiska struktur.«¹⁴ För att inte tala om staten! Genom att garantera att konventionen som sammanbinder nuet och framtiden upprätthålls förblir den en struktur i kapitalisternas tjänst. När den uppträder direkt som produktivt kapital, försöker staten emellertid även att betvinga de strukturella spänningar som kan uppstå i marknadsekonomin och dess indirekta förhållande

till enskilda kapitalister. Således omvandlas den till en ny form av stat: det sociala kapitalets stat.¹⁵

Vi skall för ögonblicket lämna de mest uppenbara exemplen på denna nya definition av interventionism, eller denna nya statsform, för att återvända till dem längre fram. Låt oss i stället rikta uppmärksamheten mot ett särskilt och grundläggande teoretiskt problem som både illustrerar och specificerar det ovan nämnda steget framåt i Keynes tänkande: postulatet om ett jämviktsläge mellan sparande och investering. Vi vet att detta jämviktsläge inte finns postulerat i *A Treatise on Money*¹⁶; där uppfattas förhållandet mellan sparande och investering som ett mål för den ekonomiska politiken som syftar till att upprätthålla stabila prisnivåer. Emellertid ändrar sig Keynes mellan *A Treatise on Money* (1930) och *Allmänna teorin* (1936) och postulerar föreställningen om en inom systemet mätbar jämvikt, mellan sparande och investering. Orsakerna till denna svängning är uppenbara om man betänker att den skedde under den period mellan 1930–36 då krisen kulminerade. De politiska kraven blev vid denna tidpunkt allt mer pressande och drev Keynes till att anamma

13. *Allmän teori...*, s 198-199.

14. Karl Marx, *Kapitalet* vol 2 (1971), s 50.

15. Det är självklart fortfarande så att, trots Keynes alla ansträngningar för att analysera situationen, den bästa beskrivningen av hur det »sociala kapitalet« gestaltar sig finns i Marx *Kapitalet* (Se exempelvis *Kapitalet* vol 2, kap 4).

16. John Maynard Keynes, *A Treatise on Money* (1930).

en mer radikal hållning. Kortfattat var den nya ekonomiska modellen tvungen att utesluta varje spår av och varje möjlighet till icke-investerade, icke-konsumerade inkomster, varje överproduktion av kapital, med andra ord varje tillkortakommande hos cirkulationen. Här kan man notera att modellen inte längre skildrar olika former av beteende utan är normativ och fastställer nödvändiga villkor. Modellen är normativ eftersom det bara är under förutsättning att dessa villkor kan upprätthållas av och inom staten som det kan finnas hopp om att konfrontera (eller snarare, förhindra och kontrollera) den ekonomiska cykelns depressiva ögonblick, vilket skulle göra en politisk kontroll av den ekonomiska ordningen i sin helhet möjlig. Annars kommer detta att vara omöjligt. Därför framträder räkenskapsenheter som budgetverktyg och blir en grundläggande del av statens aktiviteter – med detta vapen tillhands bekräftas statens roll som mittpunkt för den sociala produktionens tillräknande.¹⁷

Uppenbarligen skapar denna definition av staten som en mittpunkt för det sociala produktiva kapitalets tillräknande fler problem än den löser. För det första måste Keynes, givet att han inte ser statsocialism som den nödvändiga slutsatsen av sina premisser, oundvikli-

gen ta itu med den problematiska relationen mellan kapitalets ekonomiskt härskande klass och den politiska/statliga härskande klassen, kommunikationen och artikulationen dem emellan, samt de institutioner som finns till för att garantera och utveckla detta förhållande. Keynes balanserar här sitt ogillande av spekulanter och enskilda kapitalister med trohetsförklaringar till det privata kapitalet – och problemet förblir olöst. För det andra är Keynes syfte med denna ekvation att markera övergången från en fas där banker dominerar investeringarna till en ny fas där den produktiva sfären själv direkt styr investeringarna; allmänt försöker Keynes att återföra »penningteorin till att bli en teori för produktionen i sin helhet«¹⁸. Men allt detta ges bara en antydan.¹⁹ Man skulle kunna fortsätta att blottlägga en hel rad av problem som presenteras men inte ges någon lösning. Icke desto mindre ger Keynes antagande om jämvikt mellan sparande och investeringar staten en helt ny gestaltning, trots att det är trevande och bara anspelas på. Staten är inte längre endast en källa till ekonomiskt stöd och stimulans, stabilitet och innovation. Den har blivit en drivkraft för den ekonomiska aktiviteten. Här drivs kritiken mot *laissez-faire* till sin spets: själva samhället stöps i

17. Om kapitalet som fokus för det »sociala tillräknandet« se not 14 ovan.

18. *Allmän teori...*, s 30.

19. Paul M Sweezy's essäer »John Maynard Keynes« och »The First Quarter Century« (i Robert Lekachman) betonar detta på ett bra sätt.

fabrikens form och den individuella kapitalismens sista fästen utsätts för allt starkare påtryckningar.

Så långt fastställs förhållandet till framtiden – i den mån som den utgörs av en strid med arbetarklassen – i strikt definierade ordalag, utifrån kapitalets inre struktur. Så långt har Keynes föresatt sig att förklara nödvändigheten av en kapitalistisk reformering av staten i syfte att lätta (för att inte säga utplåna) den fruktan som tynger ned framtiden. Så långt har arbetarklassens kamp framtvingat en *kapitalets* reformistiska rörelse. Men var placerar sig arbetarrörelsen *inom* kapitalet? Hur kan vi se hur arbetarklassen, i sin motsägelsefulla närvaro, tar sig nya uttryck på denna avancerade nivå av omstrukturering. Interventionismens utveckling hade sedan tidigt 1920-tal tvingat sig på den kapitalistiska staten, som svar på den tidens politiska och fackliga rörelser. Efter krisen och omstruktureringen blir den helt avgörande. Hur ter sig relationen till den arbetarklass som befinner sig *inom* kapitalet?

Med Keynes tar den kapitalistiska vetenskapen ett betydande steg framåt. Den erkänner arbetarklassen som en självständig rörelse inom kapitalet. I och med sin teori om effektiv efterfrågan för Keynes in den politiska förställningen om en maktbalans mellan stridande klasser, i nationalekonomin.²⁰

Uppenbarligen är det ideologiska (men också nödvändiga) syftet med Keynes argumentation att stötta upp systemet. För Keynes blir problemet hur man ska åstadkomma en balans i den effektiva efterfrågan, i ett sammanhang där de olika maktbalanser som sammantagna utgör den effektiva efterfrågan uppfattas som oföränderliga. Men det är emellertid detta politiska mål – som skulle förutsätta att arbetarklassens självständighet för alltid tvingades in i en given maktstruktur – som är keynesianismens paradox. Keynesianismen är tvungen att erkänna arbetarklassen som utvecklingens motor och av detta följer att Keynes statiskt definierade begrepp jämviktsläge aldrig kan uppnås i statiska termer. Varje försök att definiera en ekvation för statisk jämvikt är, och måste vara, ett mödosamt sökande efter jämvikt inom ramen för vad som måste vara en situation som är stadd i utveckling. I själva verket, vilket Keynes också tycks erkänna, fungerar systemet inte tack vare att arbetarklassen ständigt befinner sig inom kapitalet, utan snarare för att den är i stånd att lämna det, och att hotet att den ska göra det ständigt är närvarande. Problemet för vetenskapen, och målet för politiken, måste följaktligen vara hur att tygla och absorbera detta hot, denna vägran, och absorbera det på vilken nivå det än må visa sig. Kapitalet måste garantera att tillväxtens dynamiska fakto-

20. Begreppet effektiv efterfrågan definieras och utvecklas i *The General Theory...*, s 23-32, 55, 89, 97-98, 245-54 och 280-91.

rer kontrolleras utan att maktbalansen förändras. Problemet får med andra ord aldrig någon lösning, utan skjuts bara längre fram i tiden. Vid en närmare granskning kan man se att kapitalets dynamiska kraft vid denna punkt bara är ett resultat av en fortlöpande kamp, i vilken arbetarklassens framstöt erkänns, och där nya vapen smids för att förhindra klassen från att agera utanför kapitalet, för att i stället fås att agera inom ett ramverk vars gränser ständigt ritas om.

I vilken utsträckning låter sig detta göras? I begreppet effektiv efterfrågan ryms decenniernas erfarenhet av hur arbetarklassen har påverkat kapitalet – en påverkan som inte visar några tecken på att försvagas. Men hos Keynes återfinns bara insikten om att den politiska situationen är dramatisk, vilket omvandlas till ett försök att göra krisen – kampen – till utvecklingens drivande motor. Hur långt kan detta drivas? »På lång sikt är vi alla döda«.

Låt oss titta lite mer noggrant på situationen. De underliggande orsakerna till den stora krisen var att ett utbudsoverskott blev tydligt i en politisk situa-

tion där efterfrågan, det vill säga benägenheten att konsumera, var avtagande. Detta skapade stora obalanser inom ekonomin i vid mening, vilket i sin tur fick en negativ effekt på nettoinvesteringarna. Diagnosen erbjuder själv ett botemedel – öka efterfrågevolymen, stegra konsumtionsbenägenheten. Eftersom variationer i konsumtionsbenägenheten väsentligen speglar variationer i inkomst, mätt i löneenheter²¹, innebär det att det jämviktsläge som överensstämmer med en given nivå på den effektivt omsatta efterfrågan kommer att bli det värde där arbetarklassens sysselsättningsnivå bestämmer såväl priset för det totala utbudets avkastning som företagarnas vinstförväntningar. Det måste sägas, att när vi läser Keynes på detta sätt – där ett nästan cirkulärt ömsesidigt beroende mellan systemets inre delar, som Keynes försöker nagla fast och fullborda, avslöjas – är det inte lätt att spåra hans tänkandes politiska beskaffenheten.²² En närmare granskning avslöjar dock att hela hans system av inbördes relationer vilar på postulatet om lönernas rigiditet nedåt.²³ Den »ursprungli-

21. *The General Theory...*, s 91-92 och 110.

22. Systemets ömsesidiga beroende i sin helhet blottläggs särskilt av »ortodoxa« Keynes-tolkare. För en genomgång, se Roy Harrods »Mr Keynes and Traditional Theory« (i Robert Lekachman).

23. »Keynes analytiska bidrag består i huvudsak av att utarbeta och analysera implikationerna kring detta antagande [lönernas rigiditet]. Det är nu nästan allmänt accepterat att Keynes systemteori som sådan ... beror på antagandet om lönernas rigiditet. Om inte detta antagande görs brakar helt enkelt det keynesianska systemet samman eller, för att säga det annorlunda, det skulle förlora de distinkta och utmärkande egenskaper som skiljer det från det »klassiska« systemet.« (Gottfried Haberler, »Sixteen Years Later«, i Robert Lekachman, s 291).

ga oberoende variabeln« som ligger bakom hela hans tänkande är »löneenheten, som fastställs genom förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetare«²⁴. Det är mot bakgrund av detta som Keynes teori avslöjar sig själv som det den är; den erkänner och tillvaratar den makt som arbetarklassen besitter genom sitt oberoende. Klassen kan varken slås ned eller tas bort. Den enda möjligheten är att förstå dess rörelser och reglera dess revolution.

Vid denna punkt blir Keynes intervention – som nu gjorts dialektisk genom principen om effektiv efterfrågan – helt politisk i den mån den blir ett försök till medveten kontroll av klassens rörelser, som måste accepteras som givna, nödvändiga, och giltiga delar av utvecklingen. Hela Keynes begreppsapparat är färgad av föreställningen om en balans mellan krafter. Således blir uppgiften för den ekonomiska politiken att diktera ett ständigt kretslopp av inkomster och konsumtionsbenägenhet, vilket kommer att upprätthålla den globala produktionen och de globala investeringarna, och därigenom skapa den enda form av politiskt jämviktsläge som är möjlig. Detta kommer bara att vara effektivt om det är redo att klara av alla de risker och osäkerheter som en förutsättningslös maktbalans har. Vi kan därför sammanfatta andemeningen i teorin om effektiv efterfrågan i följande ordalag: den förutsätter klasskamp och ger

sig ut för att lösa den, på daglig basis, på sätt som gynnar den kapitalistiska utvecklingen.

Efter all denna vetenskapliga möda, i syfte att tygla rädslan, kvarstår hursomhelst rädslan för framtiden, rädslan för katastrofen och »Katastrofens parti«. Hos Keynes föds dessa rädslor just ur kombinationen av den nödvändiga rekonstruktionen av kapitalet och erkännandet av att maktbalansen tenderar att stärkas till arbetarklassens fördel. I en situation där förhållandet mellan klasserna har blivit dynamiskt kommer varje försök att uppnå en ny jämvikt med nödvändighet att vara vanskligt, och det blir omöjligt att stabilisera rörelsen kring en fixerad punkt. Den enda möjligheten i en sådan situation är att sätta hoppet till makten, såsom en separat och distinkt realitet. Det är kanske så vi skall förstå Keynes upphöjande av det allmänna intresset till något absolut? Och på samma sätt förstå hans uppbrott från sin egen teoretiska modell av den effektiva efterfrågan? Kanske är det möjligt att i dubbelheten i Keynes tänkande (å ena sidan öppen för ett likställande mellan statens struktur och den socioekonomiska processen; å andra sidan böjd att erkänna ett allmänt intresse hos staten, som är skilt och distinkt från den sociala rörelsens egenart) se en självmotsägelse som är nödvändig för systemets nya liv? Säkert är att denna sorts osäkerhet inte kommer att försvagas. Kan-

24. *Allmän teori...*, s 280 och 281.

ske är dess enda adekvata översättning till institutionella termer det extrema våld som kännetecknar den moderna staten – *staten*, ånyo i bemärkelsen rädsla, behovet av repression och våld. Kan-ske är det på detta sätt som Keynes utopism och gåta upplöses? Att göra upp med »Katastrofens parti« blir en daglig syssla. Kapitalets kommunism kan absorbera alla värden genom sina manövrer och till fullo representera utveck-

lingens allmänna sociala målsättningar, men den kan aldrig expropriera den egenart hos arbetarklassen som består av dess hat mot exploateringen, omöjligheten att tygla den vid ett givet jämviktssläge – detta eftersom arbetarklassen även är ett projekt som syftar till att förstöra kapitalismen som produktionssätt.

*Översättning från engelskan
av Martin Jansson*